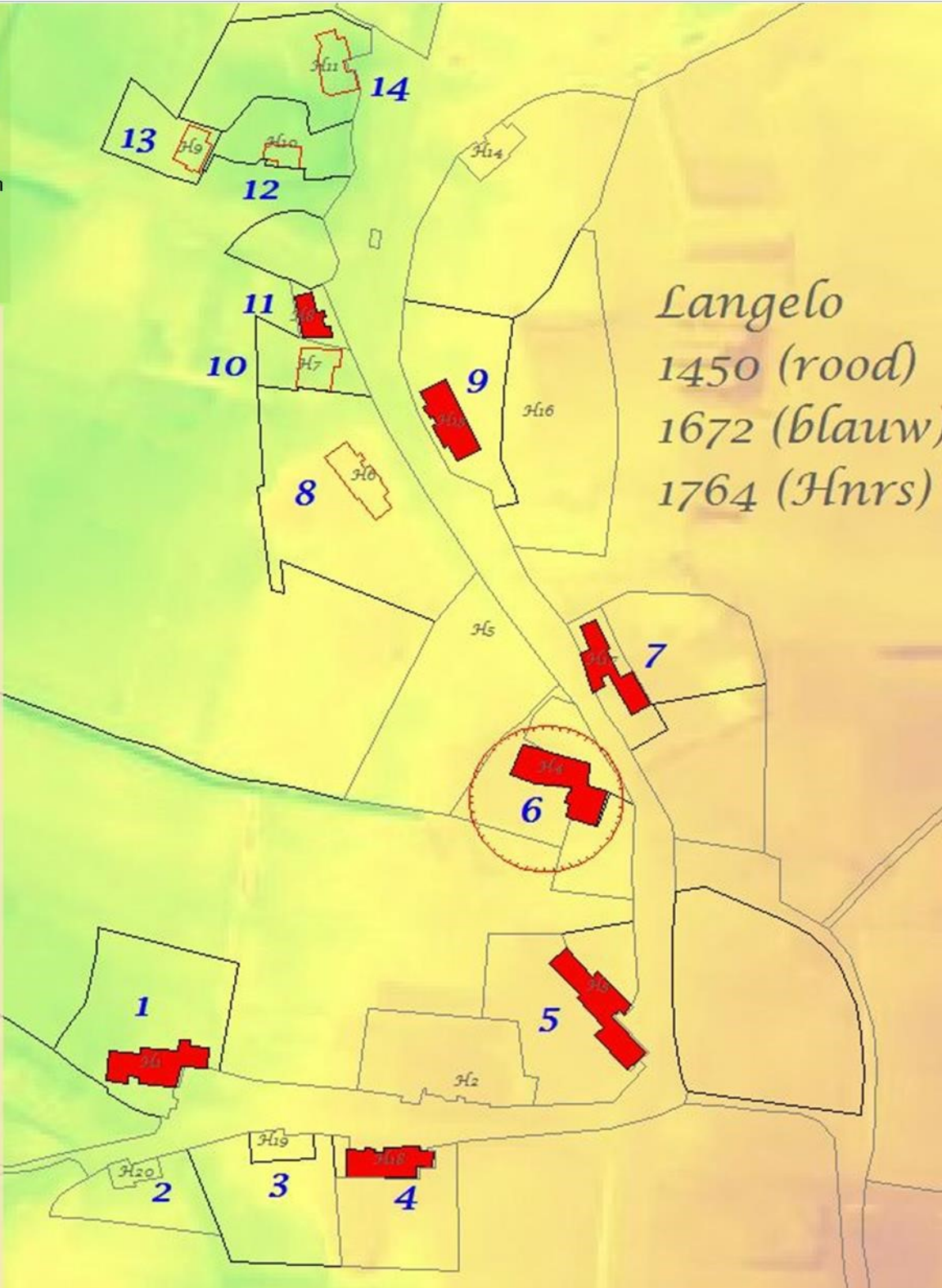

In een oorkonde van 1245 wordt ridder Rudolf van Langelo vermeld met bezit in Langelo. Eveneens Hermannus van Voorst. Uit latere oorkonden is af te leiden dat beide zwagers moeten zijn en verwanten zijn van de prefect van Groningen, evenals de ridder Rudolf van Norg. Tussen 1320 en 1330 worden beide namen nogmaals vermeld, maar dat moeten dan nakomelingen zijn. Omstreeks 1300 had de Proosdij van St Pieter te Utrecht inkomsten uit Langelo van één huis, 20 denarios Daventri en als extra inkomsten drie libras Groniënsis. Omstreeks 1330 bezat het Domkapittel Utrecht een huis in Langelo, met Herman van Voorst vermeld als leenman. Daarna komen deze namen niet meer voor in relatie tot Langelo. De in 1450 vermelde namen Nijding en Lunsinck doen vermoeden dat er een relatie bestaat met Westervelde. Vermoedelijk heeft Otto van Norch. De leenrechten in Langelo verworven.

Langelo ligt vrij ver van het diep, maar toch zal er voldoende water zijn geweest voor de dagelijkse behoeften van mens en dier. Vermoedelijk zal Langelo een oorspronkelijke nederzetting zijn van voor de zogenaamde Saksische volksverhuizing rond 450 na Christus. De kern van de nederzetting moet gelegen hebben rond het kruispunt Hoofdweg-Schoolbrink., waar rond 950, 4 erven moeten hebben gelegen. Op grond van een besluit van de Duitse keizer op de Rijksdag van 944 werden die 4 bedrijven belast met het betalen van een schuld mudde. Na het jaar 1000 en voor 1245, heeft de bisschop van Utrecht bij Langelo grond in leen gegeven aan een Ridder Rudolf en aan een Hermannus van Voorst, die vermoedelijk met een zuster van Rudolf was getrouwd. In 1250 wordt een A van Langelo genoemd als getuige in een oorkonde die betrekking heeft op Ruinen. Verder komt een ridder van Langelo niet in beeld. Van Voorst komt alleen voor in de twee oorkonden met betrekking tot het hebben van leengoed in Langelo. Hij zal hier waarschijnlijk niet gewoond hebben en een meier zal de bedrijfsvoerder zijn geweest. De plaats van het oorspronkelijke onderkomen van Rudolf is niet aan te geven, maar het groepje boerderijen (1 t/m 6 op de kaart) op de hoek Hoofdweg en Westerstraat kunnen op grond van later vermelde gegevens worden aangemerkt als vervanging van het in 1245 vermelde leengoed van Rudolf en Hermannus. De bedrijven 7 en 9 kunnen een latere uitbreiding van het leengoed zijn. Het is niet uit te sluiten dat onder deze bedrijven ook vervangers van de in 1379 vermelde leengoederen "ten noorden van de Nyer AE" en "het goed dat Evert van Wilre (de Wilde) van Heer Heyne plach te houden" bevinden. Omstreeks 1450 vinden we in het erfbelastingregister de volgende namen: Albert Nyding, Wilte Rund (Ronds?), Sieger, Egbert Nyding, Abel Ronds, Herman Lunsinck, (Lunsinck?), Roelof Kalves. De op de kaart rood gekleurde bedrijven geven de plaats aan waar in 1450 die erven zullen hebben gelegen. Allen volle erven, behalve erf 11. Omdat in het schuld muddenregister Langelo samen met Peest voor 7 mudden wordt aangeslagen moet er dus één erf zijn die half gewaardeeld is in Langelo en in Peest de andere helft. Erf 11 zal het erf van Sieger zijn geweest. Op de erven 5 en 6 zullen de Nijdings hebben verbleven. Die erven komen later nog als leengoed voor. Vermoedelijk verbleven Wilte en Abel Ronds of Rund op de erven 1 en 4, of 7 en 9. Herman Lunsinck en Roelof Kalves dan 7 en 9 of 1 en 4. Een duidelijke verwantschap met later vermelde namen op die erven in belastingregisters is niet aan te geven.

Op de kaart van 1832 zijn drie concentraties van gebouwen waar te nemen. Het meest westelijk gelegen groepje boerderijen is vermoedelijk de oorspronkelijke Germaans/Saksische kern.

Leggelo komt niet voor in het bisschoppelijke schattingsregister van omstreeks 1450. waarschijnlijk omdat het behoorde tot de Hoge Heerlijkheid Ruinen, evenals geheel zuidwest Drenthe vanaf de lijn Hijken—Elp—Orvelte—het Broek (Garminge, Balinge, Mantinge, Bruntinge)

3 schuldmudden

Leggelo

Molenstad

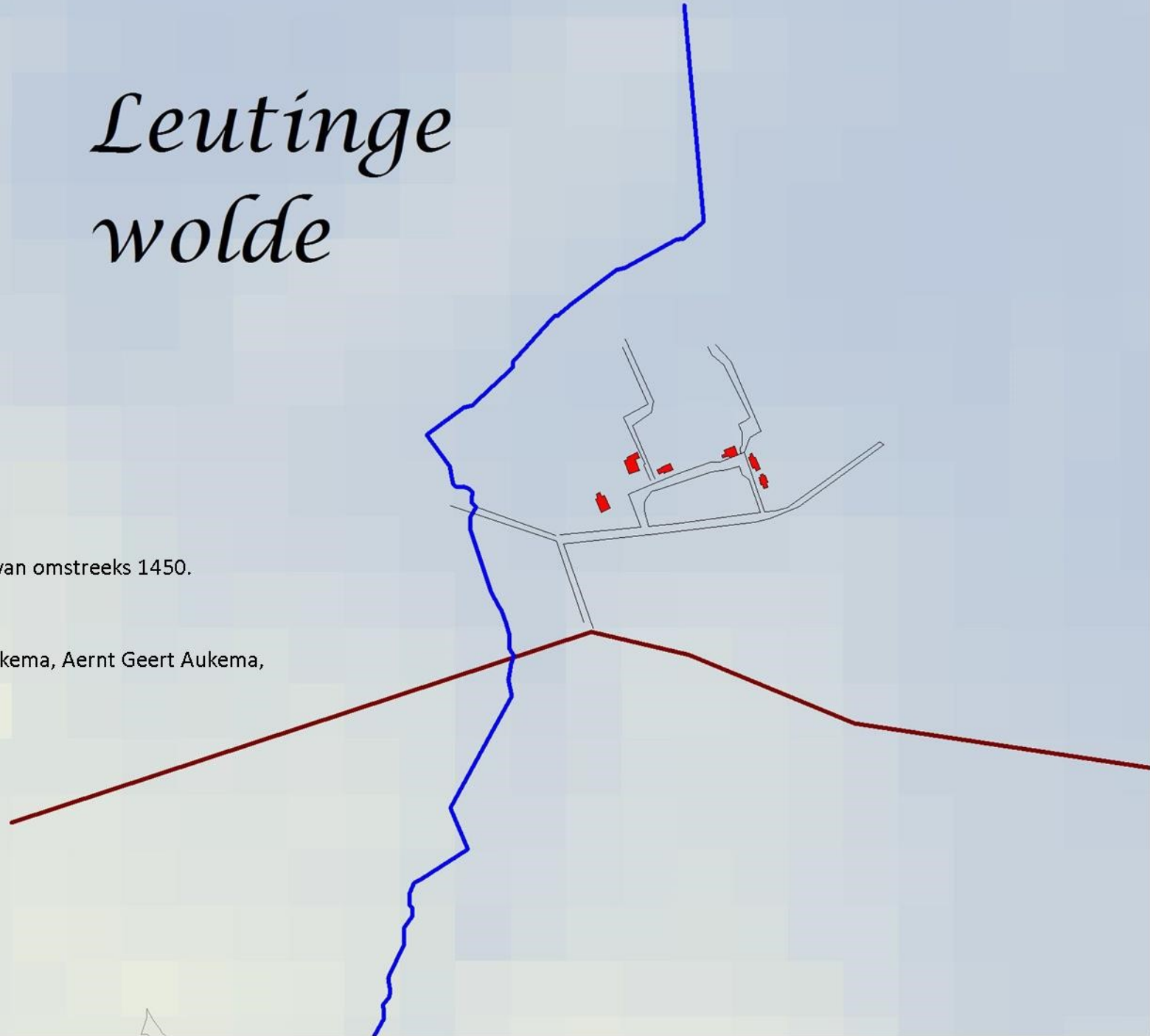
In 1217 bezat de Mariakerk van Ruinen 2 panden in Leggelo.
Omstreeks 1300 had de Proosdij van St Pieter inkomsten uit het huis Hoveldinc van 5 uncias.
Uit het Voltingehuis 15 mud rogge en gerstmout.
Het huis Lutgeri had de verplichting om diensten te verlenen in Groningen wanneer de bisschop op bezoek kwam.

Leutíngē wolde

Vermeld in het bisschoppelijk schattingsregister van omstreeks 1450.

Totaal 6 bedrijven, aangeslagen als halve erven.

Namen: Jan Berning, Sweder Harmans, Geert Aukema, Aernt Geert Aukema,
Ghert Stevens en Evert Windesche.

Van Lhee is geen kadastrale kaart 1832 beschikbaar en om de ligging van het oude Lhee te kunnen aangeven is gebruik gemaakt van kadastrale kaarten van latere datum en van het kadastrale verzamelplan van de gemeente Dwingelo van 1832. Op deze verzamelkaart zijn schetsmatig de gebouwen in de dorpen weergegeven op basis van de in 1832 gemeten situatie. Door vergelijking met de latere kaarten is een keuze gemaakt waar in 1832 de gebouwen moeten hebben gestaan. Veel gebouwen op latere kaarten blijken qua ligging overeen te komen met de gebouwen van 1832. Op het kaartje hiernaast is de situatie 1832 weergegeven.

Lhee is duidelijk een Germaans/Saksische nederzetting wat het zuidelijk deel betreft. Het komt met 11 mudden voor in het schuld-muddenregister. Deze elf hoeves lagen waarschijnlijk alle in Lhee Zuid. Op het kaartje hiernaast zijn deze gebouwen rood ingekleurd. Die gebouwen zijn gekozen op basis van hun ligging en de toenmalige infrastructuur van de nederzetting. Uiteraard zullen de gebouwen tussen ongeveer het jaar 950, het basisjaar van de invoer van de schuld-muddenbelasting, en 1832 van plaats zijn veranderd binnen het perceel waar zij stonden, als gevolg van brand of herbouw. Maar dat is nauwelijks van invloed op de beeldvorming van de ontwikkeling van Lhee.

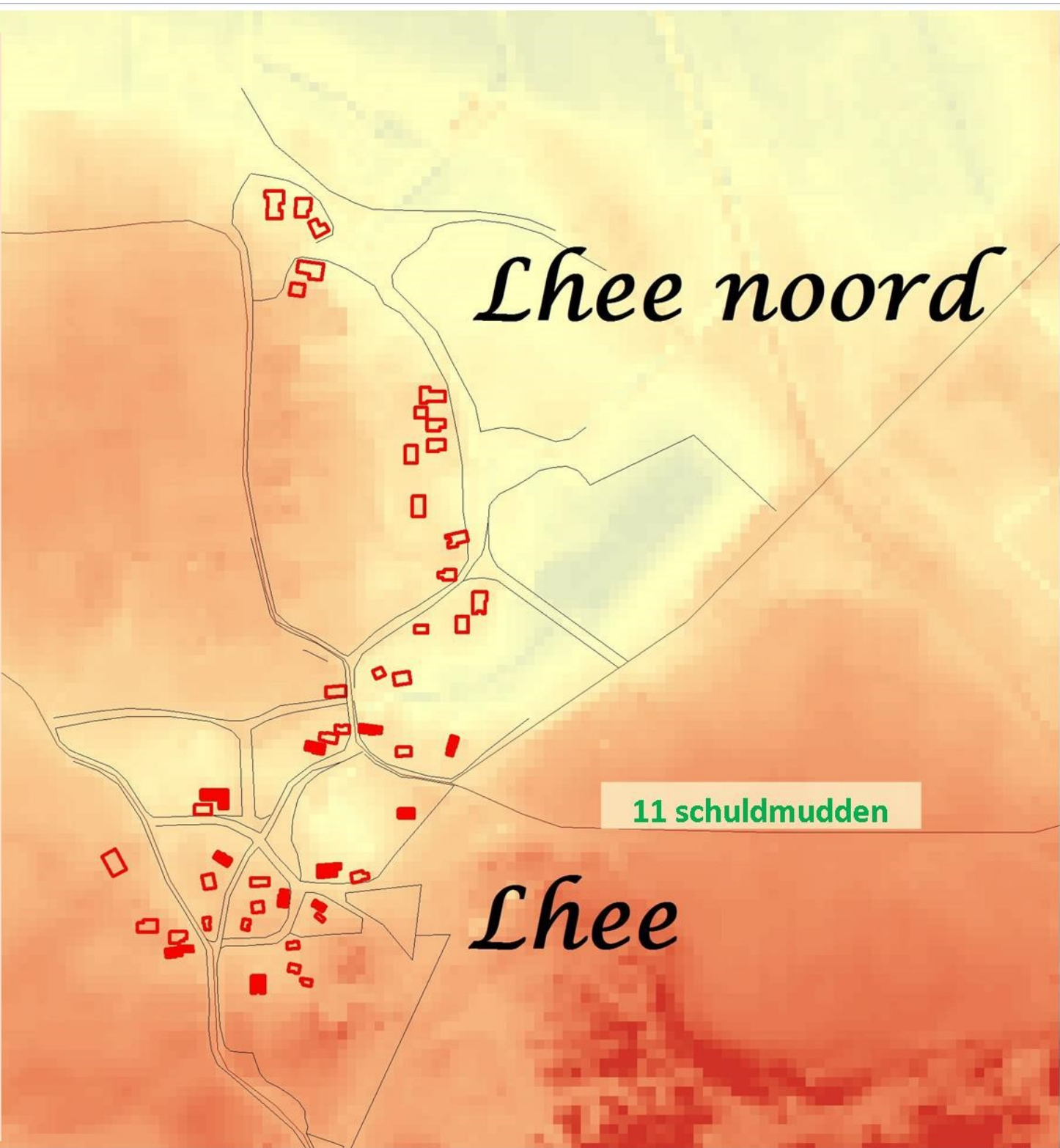
Lhee ligt even ten zuidoosten van Dwingelo, dat met 4 schuld-mudden werd aangeslagen. Mogelijk is Lhee van oudere datum dan Dwingeloo en van oudsher al bewoond.

De eerste hoeves in Lhee noord zijn waarschijnlijk vanuit Dwingelo op leengoed van de bisschop van Utrecht gebouwd en door meiers van leenmannen geëxploiteerd. Zo'n situatie komt in meerdere Drentse plaatsen voor.

In het erfbelastingsregister van ca 1450 ontbreekt Dwingelo en omgeving, zodat geen namen van belastingplichtigen uit die tijd kunnen worden genoemd. (Zie het vermelde bij Leggelo)

In 1217 bezat de Mariakerk van Ruinen één pand in Lhee. In 1379 had Johan de Vos van Steenwijck van de bisschop van Utrecht in leen het Endelingegoet en het Smedingergoet in Lhee en ook de vrije tienden, grof en smal.

Egbert van Echten was leenman van een hoeve in Lheebroek waarvoor hij drie mudden rogge moest leveren aan de bisschop.

Lieveren

7 schuldmudden

Lieveren zal een Saksische nederzetting zijn van volksverhuizers van het eerste uur. Alle voorwaarden om hier goed te kunnen overleven waren hier aanwezig. Op de kaart van 1832 tellen we 14 bedrijfsgebouwen. Het aantal omstreeks 900, na de onderwerping door de Franken, moet 7 zijn geweest volgens het schuldmuddenregister. In 1000 jaar een verdubbeling van het aantal hoeves. Deze verhouding is in meerdere nederzettingen geconstateerd. De naam Lieveren zal een herinnering zijn aan het oorspronkelijk dorp waar de eerste Saksen vandaan kwamen die zich hier vestigden. De namen van meerdere Drentse dorpen vertonen grote gelijkenis met namen in Westfalen.

De oudst voorkomende namen vinden we in het erfbelastingsregister van omstreeks 1450. Vermeld staan: Jan Sinning, Bertold to Lieveren, Willem Edels, Koert Tolner, allen met volle erven. Van een vijfde mogelijke belastingplichtige is de naam niet ingevuld. In 1450 zullen in Lieveren maar 4 erven bewoond zijn geweest. De naam Bertold doet denken aan een verwantschap met de Heren van Eelde.

Lieveren

1832

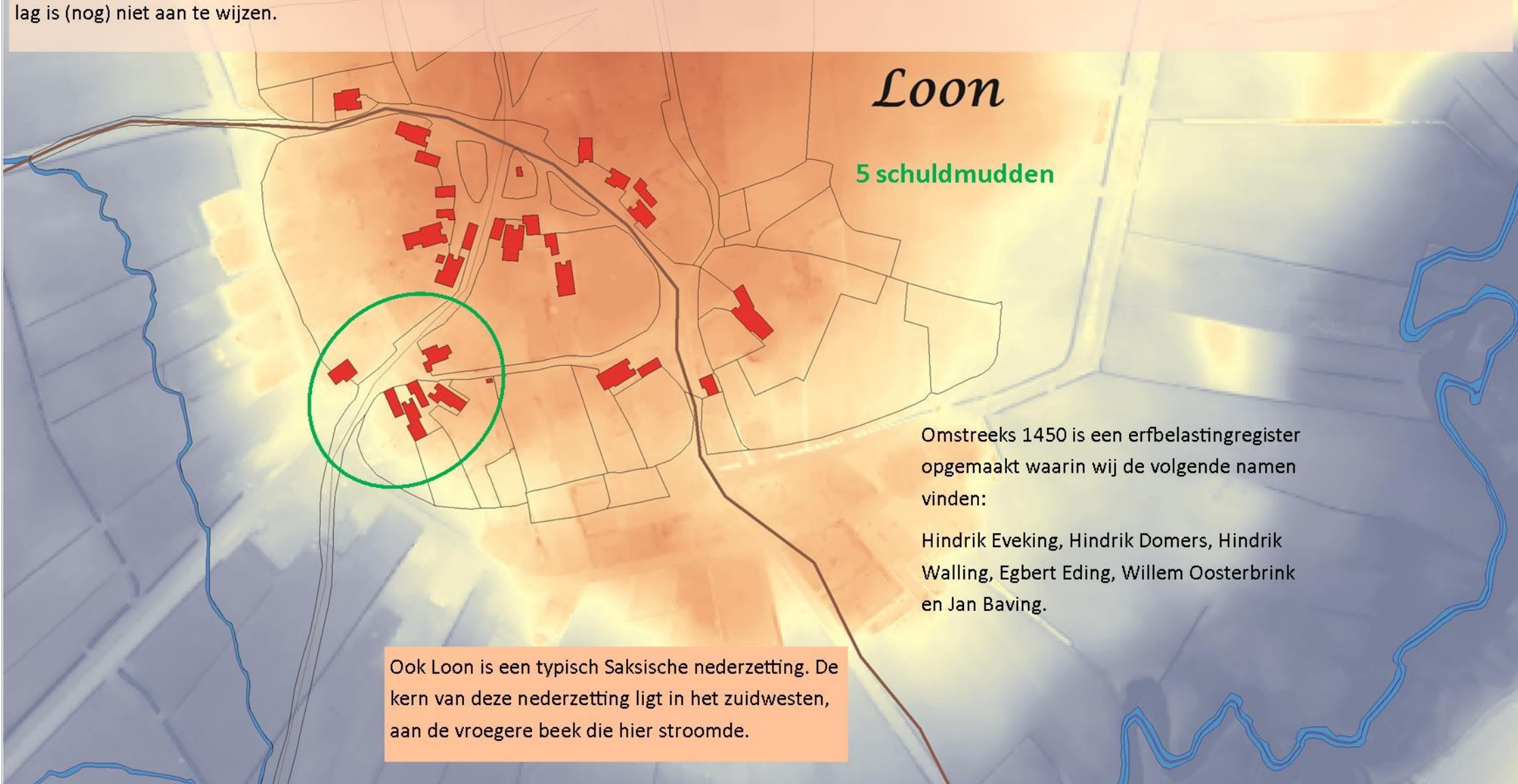
Lieveren is van oorsprong een oude Saksische nederzetting welke rond 950, op grond van het schuldmuddenregister, uit 7 gebouwen bestond. Omstreeks 1450 waren nog maar 4 gebouwen aanwezig. Lieveren lag aan de route Peelo-Nienoord en heeft mogelijk veel te lijden gehad van de twisten tussen de Bisschop van Utrecht en de Drenten in de jaren 1200-1400. Lieveren staat niet vermeld in bisschoppelijke registers van leengoederen, maar uit de belastingregisters tussen 1600 en 1800 valt wel af te leiden dat enkele gebouwen gerelateerd kunnen worden aan dienstmannenfamilies van de Bisschop van Utrecht. In 1450 waren belastingplichtig Jan Sinning, Bartold te Lieveren, Willem Edels en Koert Toleneren. (Zie Redmer Alma: 14e eeuwse schattingslijst). Koert Tollener (Tolner) zal mogelijk in de omringde boerderij hebben gewoond. In 1692 staat de weduwe Frerik Eels (Edels) vermeld en Harm Eels was ette van 1725 tot 1759. Zij woonden waarschijnlijk tegenover Koert Tollener. Bartold te Lieveren doet denken aan een leenman van de bisschop en deze zal dan de meest westelijke boerderij hebben bewoond. Deze plek was in 950 nog niet bebouwd. Jan Sinning moet dan de meest zuidelijke boerderij hebben bewoond. Maar niets is zeker omdat we niet precies weten waar voor 1800 behuizingen hebben gestaan. Wat wel zeker is dat de eerste behuizingen op de hogere delen in het landschap hebben gestaan.

Lieveren 1450

Lieveren 950

Op het kaartje zijn deze delen te herkennen aan de donkere kleuren. Blauw en groen zijn lager gelegen gronden. Zie ook het aparte hoofdstuk op de website over de bewoning van Lieveren 1830.

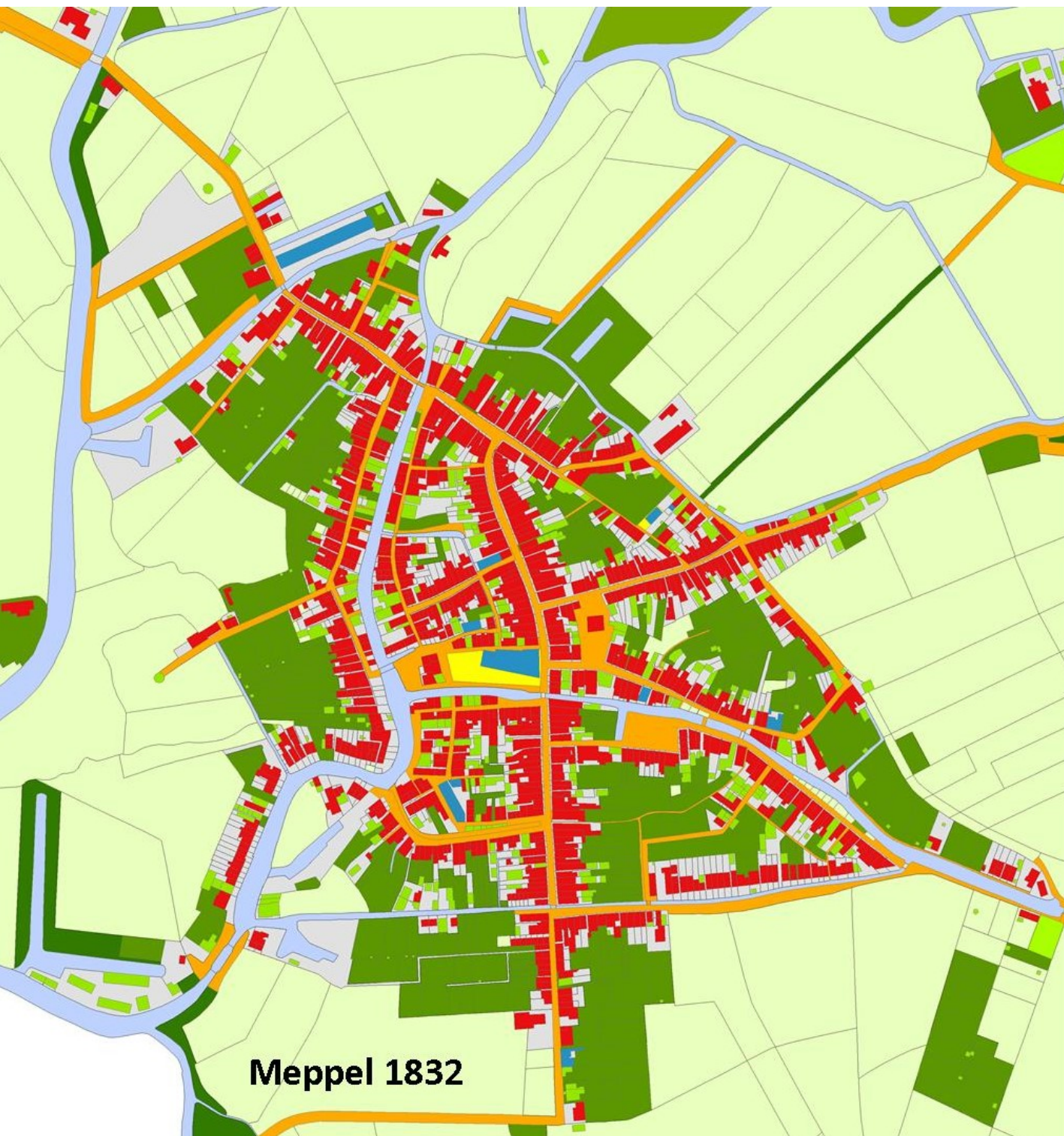
In een oorkonde van 20 oktober 1302 opgenomen in het oorkondenboek van Groningen en Drenthe onder nummer 215, komen Saspold en Rudolf van Loon voor, samen met markgenoten van Witten die grond overdragen aan het klooster te Assen. Onder die anderen ook Hendrik van Norch. Als eerste getuige Heer Wicher van Steenwijk, uit het geslacht van Norch stammend. Alles duidt er op dat Saspold en Rudolf leengoederen hadden in Loon. Deze kunnen zij op twee manieren hebben verkregen; of eerst een stuk grond verkregen waarop zij een hoeve hebben gebouwd, of een hoeve met land hebben verkregen dat door een bekeerde Saksische boer bij zijn dood is vermaakt aan een klooster of kerk. Uit een oorkonde van 1152 blijkt dat het klooster Werden inkomsten had uit een hoeve in Loon. In 1150 is bisschop Hartbert van Wierum overleden. De Heren van Norch zijn verwant aan deze bisschop en het is niet uit te sluiten dat een nazaat (Rudolf) in Loon een leengoed heeft verkregen. Voor het zieleheil van deze bisschop kan bepaald zijn dat het klooster Werden uit dit leengoed bepaalde inkomsten zal ontvangen. De plaats waar het leengoed lag is (nog) niet aan te wijzen.

Omstreeks 1450 is een erfbelastingregister opgemaakt waarin wij de volgende namen vinden:

Hindrik Eveking, Hindrik Domers, Hindrik Walling, Egbert Eding, Willem Oosterbrink en Jan Baving.

Ook Loon is een typisch Saksische nederzetting. De kern van deze nederzetting ligt in het zuidwesten, aan de vroegere beek die hier stroomde.

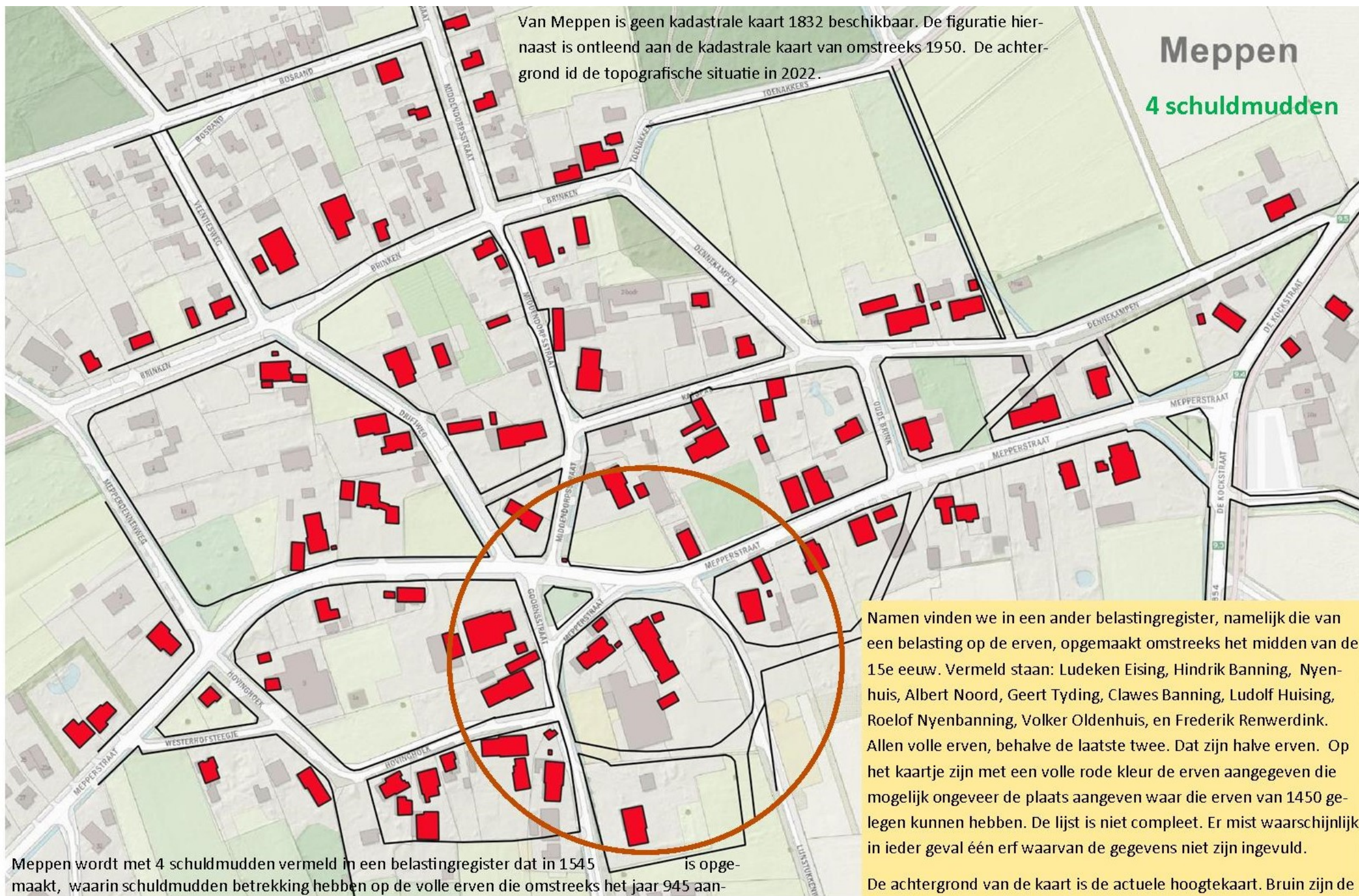
Meppel is geen oorspronkelijk Saksische nederzetting. De naam komen we voor het eerst tegen in een oorkonde van 1141 waarin bisschop Hartbert goederen schenkt aan het klooster Ruinen, waaronder goederen gelegen in Meppel. In of bij Meppel lagen dus leengoederen van de bisschop van Utrecht. Het meest waarschijnlijke is dat Meppel is ontstaan nadat de Franken Drenthe hadden onderworpen en strategische punten gingen bezetten om de Drenten onder controle te houden. Het natte gebied rond Meppel was voor de Saksen onaantrekkelijk om zich hier te vestigen, en er zal rond 800 dan ook niemand hier een vaste woonplek hebben gehad. De Franken maakten echter al volop gebruik van vervoer over water en Meppel was voor hen een invalspoort naar het zuidwestelijk deel van Drenthe. Bekend is het huis Vledderinge, waarvan Henric van Vledderinge leenman was. Hij sneuvelde in de slag bij Ane in 1227. Het gebied tussen het huidige Meppel en Ruinen was leenbezit van de Heren van Ruinen. Ook het klooster van Ruinen, later Dickninge, heeft hier veel bezit verworven. In een oorkonde van 1325 lezen we dat het convent van Dickninge een boterpacht verkrijgt uit een hoeve gelegen bij het Huis van Coenraad van Meppel. Deze Coenraad moet een afstammeling zijn van de ridders van Ruinen/Steenwijk/Kuinre/Urk.

In 1832 was Meppel gegroeid tot de grootste plaats van Drenthe. De kaart hiernaast is een deel van de kaart van Drenthe die u kunt vinden op www.hisgis.nl

Van Meppen is geen kadastrale kaart 1832 beschikbaar. De figuratie hier-naast is ontleend aan de kadastrale kaart van omstreeks 1950. De achtergrond is de topografische situatie in 2022.

Meppen

4 schuldmudden

Namen vinden we in een ander belastingregister, namelijk die van een belasting op de erven, opgemaakt omstreeks het midden van de 15e eeuw. Vermeld staan: Ludeken Eising, Hindrik Banning, Nyenhuis, Albert Noord, Geert Tyding, Clawes Banning, Ludolf Huising, Roelof Nyenbanning, Volker Oldenhuis, en Frederik Renwerdink. Allen volle erven, behalve de laatste twee. Dat zijn halve erven. Op het kaartje zijn met een volle rode kleur de erven aangegeven die mogelijk ongeveer de plaats aangeven waar die erven van 1450 gelegen kunnen hebben. De lijst is niet compleet. Er mist waarschijnlijk in ieder geval één erf waarvan de gegevens niet zijn ingevuld.

Meppen wordt met 4 schuldmudden vermeld in een belastingregister dat in 1545 is opgemaakt, waarin schuldmudden betrekking hebben op de volle erven die omstreeks het jaar 945 aanwezig waren. Die gebouwen zullen vermoedelijk hebben gestaan binnen de aangegeven cirkel.

De achtergrond van de kaart is de actuele hoogtekaart. Bruin zijn de hoogst gelegen gronden en blauw de laagstgelegen.

Meppen 1885

Van Meppen is geen kadastrale kaart 1832 beschikbaar. De figuratie hier-naast is ontleend aan de kadastrale kaart van omstreeks 1985.

4 schuldmudden

Meppen wordt met 4 schuldmudden vermeld in een belastingregister dat in 1545 is opgemaakt, waarin schuldmudden betrekking hebben op de volle erven die omstreeks het jaar 945 aanwezig waren. Die gebouwen zullen vermoedelijk hebben gestaan binnen de aangegeven cirkel.

Namen vinden we in een ander belastingregister, namelijk die van een belasting op de erven, opgemaakt omstreeks het midden van de 15e eeuw. Vermeld staan: Ludeken Eising, Hindrik Banning, Nyenhuis, Albert Noord, Geert Tyding, Clawes Banning, Ludolf Huising, Roelof Nyenbanning, Volker Oldenhuis, en Frederik Renwerdink. Allen volle erven, behalve de laatste twee. Dat zijn halve erven. Op het kaartje zijn met een volle rode kleur de erven aangegeven die mogelijk ongeveer de plaats aangeven waar die erven van 1450 gelegen kunnen hebben. De lijst is niet compleet. Er mist waarschijnlijk in ieder geval één erf waarvan de gegevens niet zijn ingevuld.

De achtergrond van de kaart is de actuele hoogtekaart. Bruin zijn de hoogst gelegen gronden en blauw de laagstgelegen.

Noordlaren maakte in de middeleeuwen nog deel uit van de gouw Drenthe. Even ten noorden van het dorp liggen de oude venen, een dichtgeslibde zijarm van de Hunze, die de Hondsrug ter plaatse doormidden spleet. Aan de zuidkant van deze spleet is door de Frankische overheersers na 800 een bolwerk in de vorm van een motte opgericht. Dit bolwerk wordt in de literatuur vermeld als Nutzpete, Mitspete en nog enkele die hier op lijken.

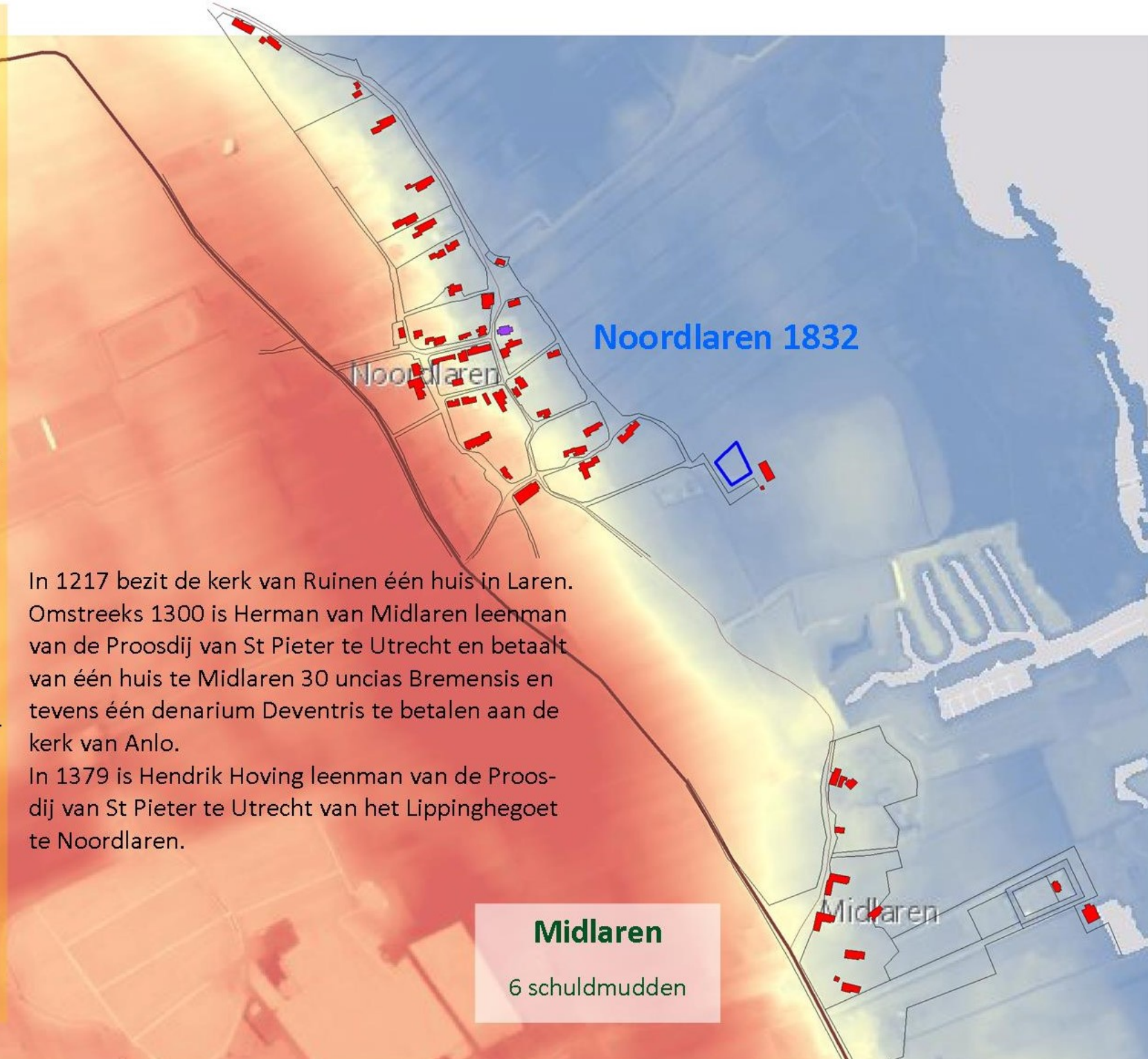
Het verkeer van en naar Groningen kon hier goed gecontroleerd worden. De op de motte verkerende ridder en zijn helpers zullen grond nodig hebben gehad om in hun levensbehoeften te kunnen voorzien. Noordlaren komt niet op de schuld-muddenlijst voor, zodat we kunnen aannemen dat het geen Saksische nederzetting is maar als Frankisch leengoed is ontstaan.

Midlaren lijkt op de kaart niet op een Saksische nederzetting, maar het komt wel met 6 mudden voor op de schuld-muddenlijst. Ook komt het voor in oorkonden met de vermelding van een leenman, maar die kan zich in latere jaren daar een leengoed in de nabijheid hebben verworven. Het kaartbeeld wijst in die richting.

Namen in 1450:

Erpe Baving, Willem Prumenboom en Roelof Baving.

In 1217 bezit de kerk van Ruinen één huis in Laren. Omstreeks 1300 is Herman van Midlaren leenman van de Proosdij van St Pieter te Utrecht en betaalt van één huis te Midlaren 30 uncias Bremensis en tevens één denarium Deventris te betalen aan de kerk van Anlo.
In 1379 is Hendrik Hoving leenman van de Proosdij van St Pieter te Utrecht van het Lippinghegoet te Noordlaren.

Deurze

Nijlande en Deurze staan in het schattingsregister van omstreeks 1450 vermeld als Nielande Duerze buer.

Vermelde namen: Alkynghe Schulting, Herman van Elven, Ludeken Schurynghe, Relof Husinges en Biens Alert. Allen als volle erven aangeslagen.

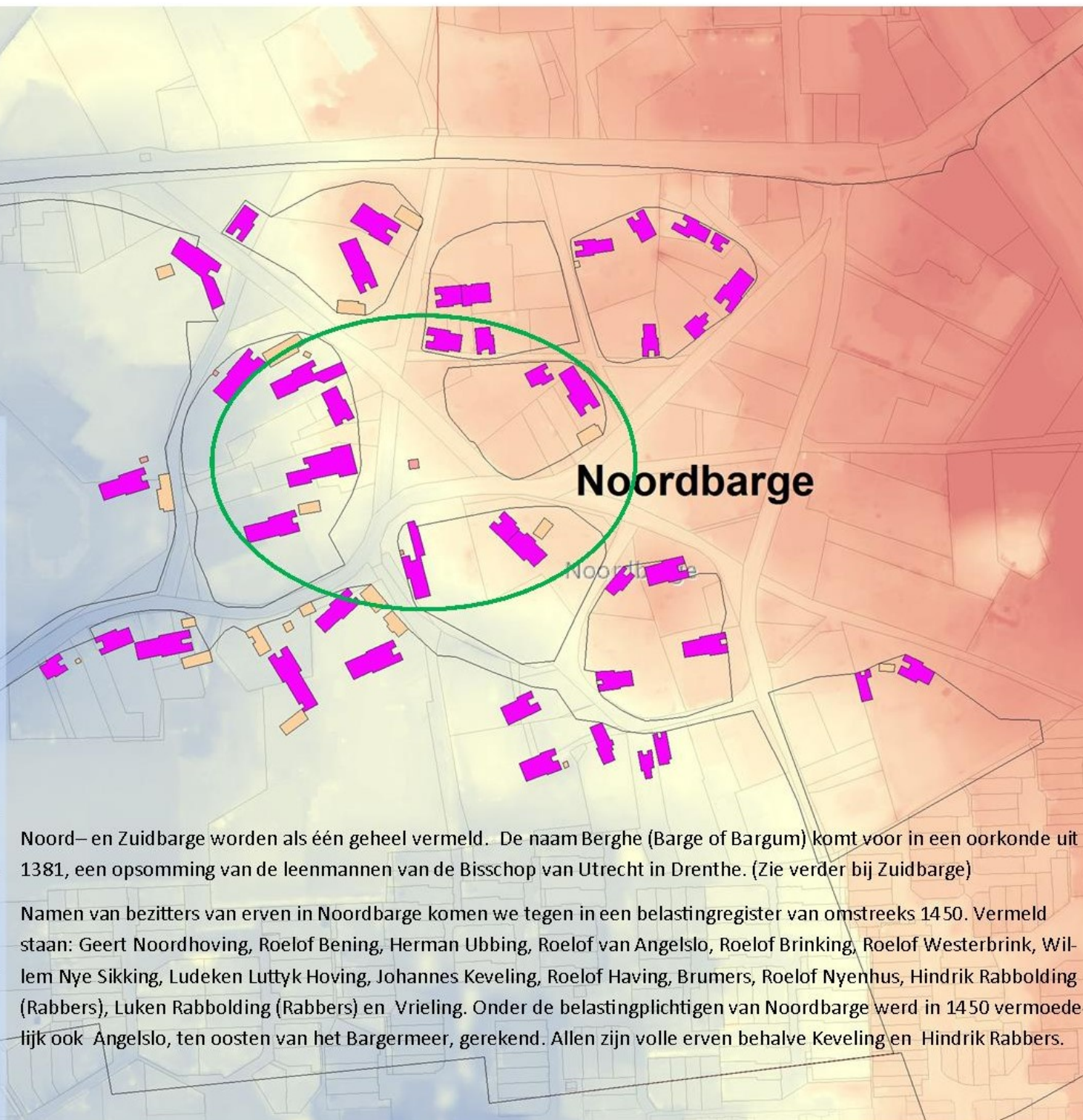
In 1379 was Hugo Wensinc leenman van de bisschop van Utrecht van het Wensingegoet in Deurse.

Roelof de Mepsche staat in 1379 vermeld als leenman van een goet te Deurse, nu bekend als de boerderij Kamps.

Nijlande

9 schuldmudden samen met Zuidbargo

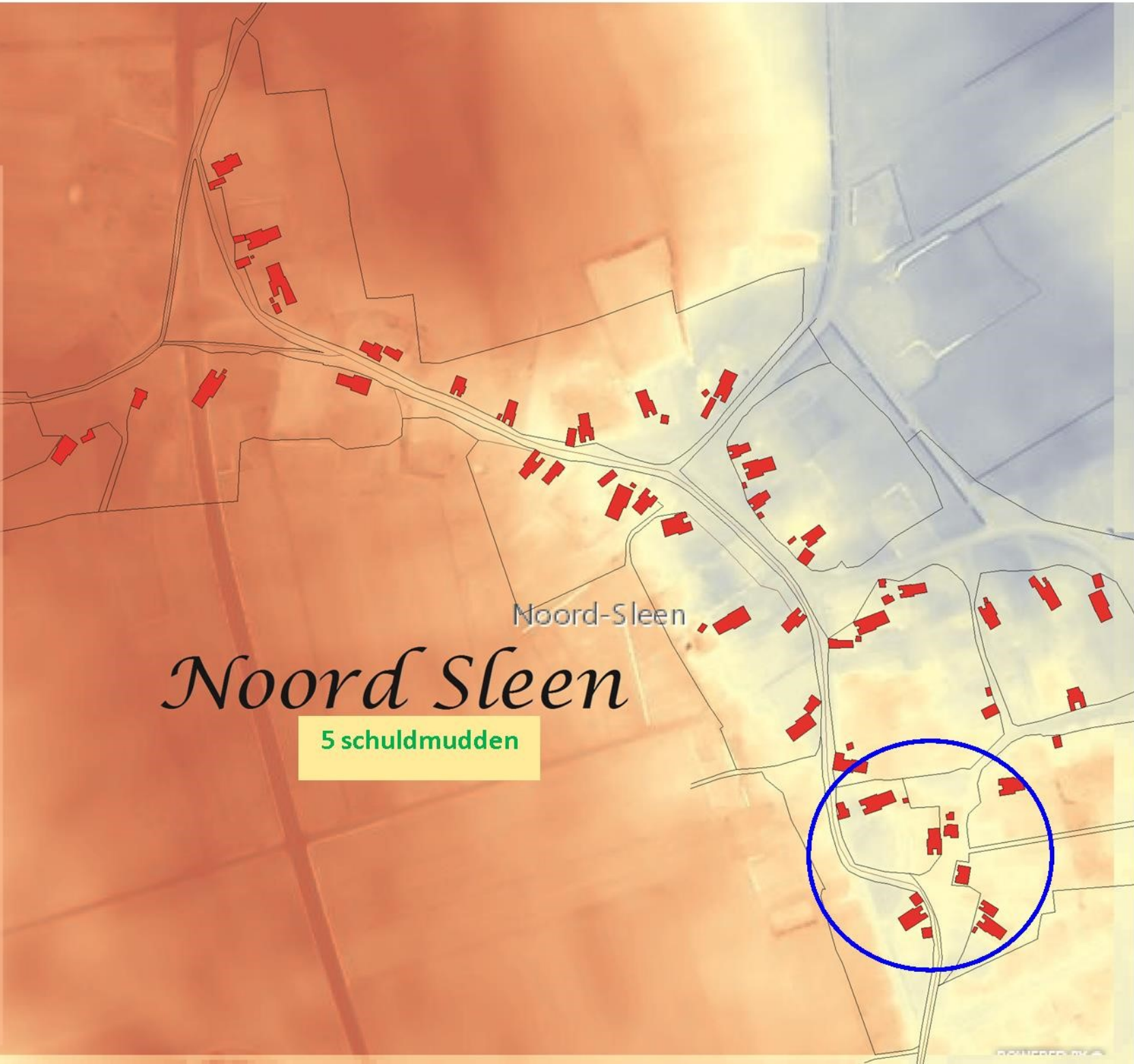
Noordbargo wordt samen met Zuidbargo voor 9 mudden aanslagen in het schuldmuddenregister. De Duitse keizer die na de Rijksdag van 944/945 zijn ongenoegen uitte over de ongehoorzaamheid van de Saksische Drenten, die zich nog steeds niets aantrokken van de bij de onderwerping van de Drenten door de Franken opgelegde verplichting om af te blijven van de grond die zij op dat moment niet in gebruik hadden, besloot om die Drenten dan maar voor die ongehoorzaamheid een belasting op te leggen. De Drenten gingen namelijk gewoon door met wat zij altijd gedaan hadden, woeste grond ontginnen tot bouwland en jagen in de wouden en op de woest liggende gronden. Elk erf werd belast met het afstaan van een mud graan en de belasting staat bekend als de schuldmudde. Over de juiste betekenis van het woord zijn niet alle onderzoekers het eens. De Drenten werden schuldig bevonden wegens het overtreden van de wet of de belasting moest worden afgedragen aan de schulte, de vertegenwoordiger van het gezag. De handhaving van het gezag was echter een groot probleem voor de Duitse keizer. In welk jaar die belasting voor het eerst is ingevoerd is niet bekend. Het bestaan ervan is gebleken uit een rentmeestersrekening van de bisschop van Utrecht uit ca 1545. (Zie Blok Geschiedenis van Drenthe)

Noord- en Zuidbargo worden als één geheel vermeld. De naam Berghe (Bargo of Bargum) komt voor in een oorkonde uit 1381, een opsomming van de leenmannen van de Bisschop van Utrecht in Drenthe. (Zie verder bij Zuidbargo)

Namen van bezitters van erven in Noordbargo komen we tegen in een belastingregister van omstreeks 1450. Vermeld staan: Geert Noordhoving, Roelof Bening, Herman Ubbing, Roelof van Angelslo, Roelof Brinking, Roelof Westerbrink, Willem Nye Sikking, Ludeken Lutyk Hoving, Johannes Keveling, Roelof Having, Brumers, Roelof Nyenhus, Hindrik Rabbolding (Rabbers), Luken Rabbolding (Rabbers) en Vrieling. Onder de belastingplichtigen van Noordbargo werd in 1450 vermoedelijk ook Angelslo, ten oosten van het Bargermeer, gerekend. Allen zijn volle erven behalve Keveling en Hindrik Rabbers.

Noordsleen 1832.
Een Saksische nederzetting vanuit de hoofdnederzetting Sleen en dan al vroeg, voor het jaar 944. Het oudste deel van Noordsleen moet in het zuidoosten liggen. Welke boerderijen hier met schuld-mudden waren belast is louter op basis van vermoeden te bepalen. Het kaartbeeld van 1832 doet denken aan 5 in het zuidoosten. Vermelde belastingplichtigen in het register van omstreeks 1450 zijn: Ludekin Olde Geling, Jan Stoerninges, Berend Thijs keuter, Hindrik Steging, Olde Polling, Jan Riddering, Bertold Menting, Jan Husing, Eding, Berend Herming, Wychers huus, Gruter, Rolvink, Suurink.
9 volle erven en 5 halve of kleiner.

In 1379 was Jan Lepel leenman van de bisschop van Utrecht van het Peringhegoet in Noordsleen. Deze Jan Lepel inde ook de tienden van Zuidsleen.

Noord-Sleen

Noord Sleen

5 schuldmudden

Ondergrond kadastraal Norg 1832
op actuele hoogtekaart 2017

Norg

Omstreeks 1379 staat Roelof van Steen-
wijk vermeld als leenman van de goe-
deren die voorheen Heyne van Norch
van de kerk van Utrecht in leen had.

18 schuldmudden

Namen in het erfbelastingregister van omstreeks 1450: Boele Wilsing, Wibbold Heyman, Geert Heyman, Willem Fukers, Olde Helperich, Jan Terkens ofwel Roelof Lukenszoon, Dirk Ruiter, Aveken Papen (pauper), Johan Ymmens, Clawes Flores, Jan Hidding en Egbert Rynsche. De lijst is mogelijk niet compleet. Van de vermelde personen hebben zes een vol erf en vijf een half. Norg was in 1450 dus aanmerkelijk kleiner dan omstreeks 945. Vermoedelijke oorzaak is verwoesting van gebouwen in de jaren 1200-1300 in de strijd van de bisschop van Utrecht tegen de Drenten.

Wanneer gesproken wordt over het schuldmuddenregister dan worden hiermee bedoeld alle vermeldingen van schuldmudden vanaf ongeveer 1300 in oorkonden en in 1545 als een overzicht van geheel Drenthe vermeld in een rentmeestersrekening van het Sticht Utrecht. Blok heeft uiteengezet dat een schuldmudde overeenkomt met een waardeel in een marke, zodat hiermee het oorspronkelijke aantal hoeves kan worden gereconstrueerd van voor het jaar 944. In 944 was nog geen sprake van een marke Norg samen met Westervelde en Zuidvelde, dus het vermelde aantal mudden betreft alleen Norg.

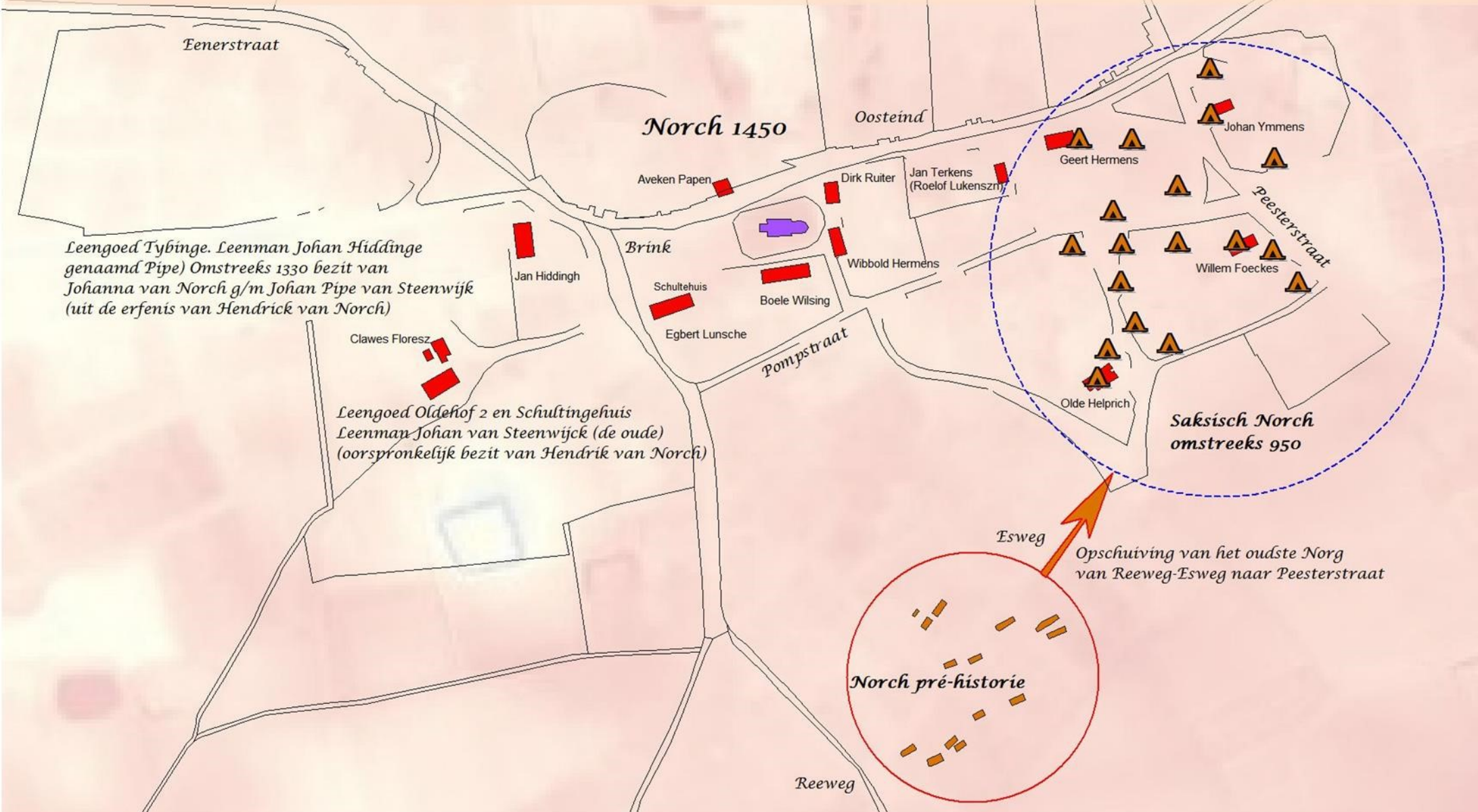
Frankisch

Het omgrachte perceel hierboven is volgens het Pelinck archief aangelegd als tuin, in de volksmond bekend als "Pelincks toen". Het ligt iets lager dan de omgeving. Ook in Westervelde ligt een soortgelijk perceel.

Saksisch

Norg, één van de grotere Drentse dorpen in 1832, maar ook in de middeleeuwen. Het oudste deel ligt in het oosten, waarvan bekend is dat het pand Esweg 29 belast was met een schuldmudde. Norg ligt aan de oude route van Groningen naar het Frijsia ten westen van de Lauwers. Bij het Grote Diep lag een mottekasteel. Ten westen van het Grote Diep lag het landgoed/leengoed Eyen. Omstreeks 1200 wordt de leenman van dit goed Hendrik van Norch vermeld. Deze leenman is dezelfde als Hendrik van Kuinre, die trouwde met een dochter van Godfried van Sepperothe, de vermoedelijke bezitter van het landgoed Eyen. Hendrik zal door zijn huwelijk de functie van Schulte van Norch hebben verkregen. Voor de priester en kerkdienaren, maar ook voor dienstmannen voor het handhaven van de orde zullen ten westen van de kerk de benodigde opstallen zijn gebouwd. De kerk vormde de scheiding tussen de twee woongebieden van Saksen en Franken.

Omstreeks 1450 waren er van de oorspronkelijke 18 Saksische erven van het jaar 944 hooguit 4 of 5 over. De strijd om de macht in Drenthe tussen de bisschop van Utrecht en de kastelein van Coevorden die werd geholpen door de Drentse Saksische boeren heeft voor Norg zichtbare gevolgen gehad. In het gebied rondom de kerk en ten westen ervan verkregen dienstmannen van de bisschop, met name nazaten van Hendrik van Norch en zijn helpers, grond als leengoed in bezit. De in 1450 vermelde namen van belastingplichtigen kunnen door vergelijking met latere registers en vermeldingen in oorkonden grotendeels aan erven worden gekoppeld zoals op de kaart aangegeven. De meeste namen vertonen echter grote gelijkenissen met namen van Frankische dienstmannen in vroege oorkonden. Alleen de naam Helprich is duidelijk van Saksische oorsprong. Het lijkt er dan op dat in 1450 de meeste oorspronkelijk Saksische bedrijven zijn overgenomen door nakomelingen van Frankische dienstmannen.

Odoorn ligt midden op de Hondsrug aan de hoofdroute van Coevorden naar Groningen. Het lijkt door zijn ligging een nederzetting te zijn van de oorspronkelijke bewoners van Drenthe van voor het jaar 0. De oudste kern van het dorp zal aan de westkant van de Hoofdstraat liggen, vermoedelijk binnen de groene cirkel op de kaart.

Bij deze nederzetting is door de Frankische bezetters na 800 een kerk gebouwd welke dienst moest doen voor alle omliggende nederzettingen. Die kerk is, zoals ook bij de meeste andere Drentse nederzettingen te zien is, op enige afstand van de Saksische kern gebouwd.

Bij de kerk en ten westen van de kerk zullen dienstmannen bezittingen hebben verkregen.

Omstreeks 1275 wordt een Lubbert van Ring (Oring?) vermeld als dienstdaan van de bisschop van Utrecht. Uit oorkonden blijkt dat er in Drenthe 11 huizen waren die diensten moesten verlenen aan de bisschop wanneer hij een bezoek ging brengen aan Groningen, via Coevorden. Hij moest vergezeld worden op zijn tocht naar Groningen, voor de veiligheid en voor de verzorging van mens en paard.

Lubbert van Oring moest één dag dienen en moest geven 4 schelvissen en 20 palingen.

"Zij die moeten dienen in Groningen moeten geven des avonds één vet schaap, een mud tarwe tot brood, een mud mout tot bier, een half pond peper, een pond was (voor de kaarsen), gras als voer voor negen paarden, waar de kameraars het verkiezen, hetzij in de herberg, hetzij in de weiden; de hofijzers leveren voor zes paarden en 's ochtends zuivel voordienen."

5 schuldmudden

Kerk in 1856

Kerk in 1845 voor de sloop

Kerk te Odoorn. Thans gesloopt, 1855.

*Van de kerkzijde getekend, 1845.
(L. J. A. Jongen)*

Omstreeks 1450 waren er in Odoorn 4 volle erven volgens het erfbelastingregister.

De namen zijn: Hindrik Dillingh, Roelof Nyenhuis, Willem Quantes en Evert Werdinges.

In 1217 bezat de kerk van Ruinen één pand in Oosterhesselen. Omstreeks 1300 had de Proosdij van de St Pieter in Utrecht inkomsten in Oosterhesselen van het Ribertingehuis, 20 mud rogge en mout, waarvan 12 te betalen bij de gratie van de Provoost en inkomsten van het Alekingehuis, 15 mud rogge en mout en 2 mud havermout.

In 1379 was Gerd Guesinc, (Gerard Geusinge) leenman van de bisschop van Utrecht van het Leppingegoet te Oosterhesselen.

Omstreeks 1450 waren er in Oosterhesselen 14 belaste bedrijven, 9 volle erven en 5 halve erven.

De namen zijn: Albert Wolmerinck, Evert van Zwynre?, Werner Hebing, Berend Ebing, Alef Homering, Frederik Banning, Hindrik Banning, Evert Ebing, Hindrik ten Dike, Roelof Schuring met Ludolf Hepping, Roelof Bandring, Banting, Jan Gibbykyng en Sodebrink.

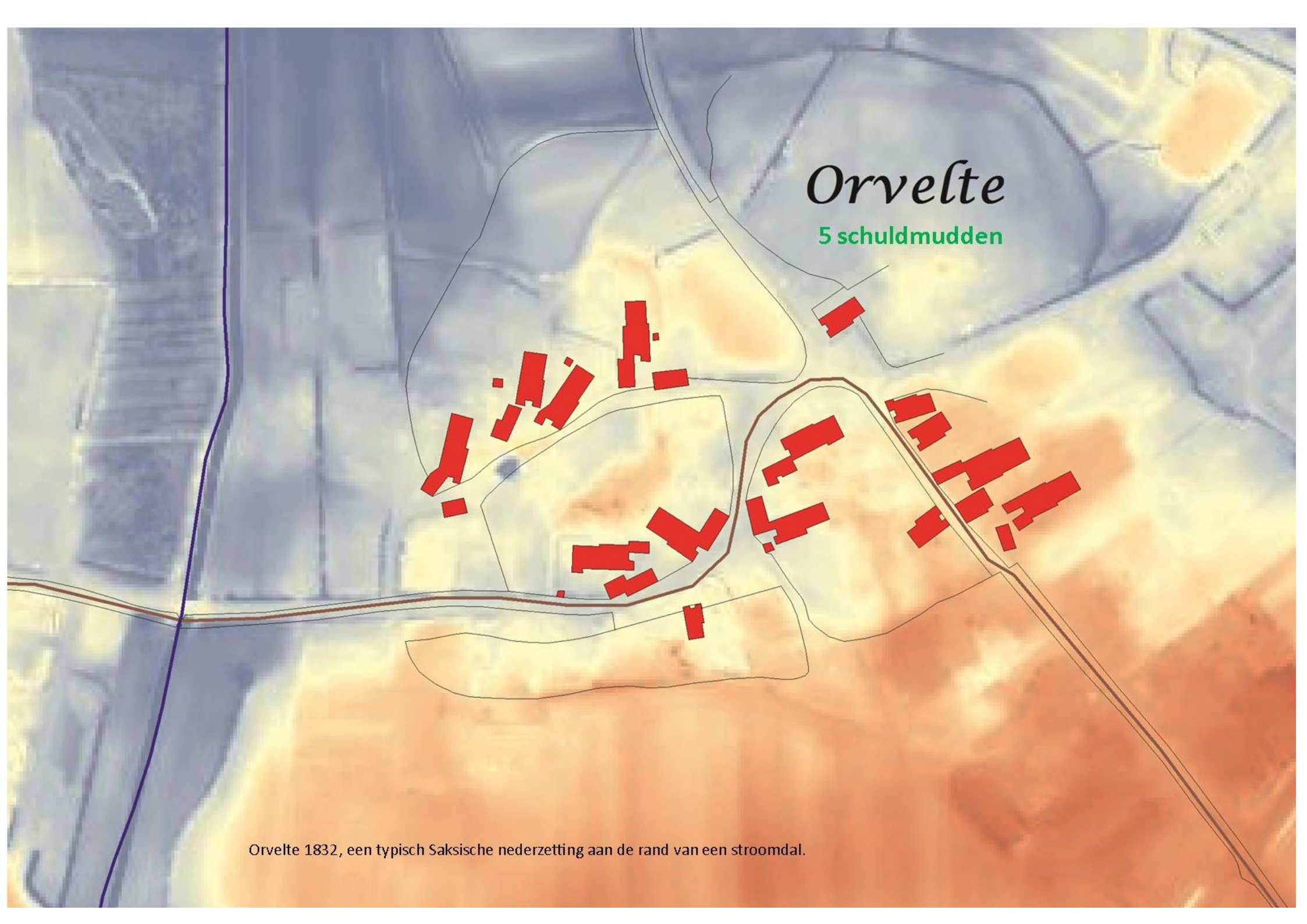
De betekenis van het omgrachte perceel naast de boerderij is mij niet bekend.

Oosterhesselen lag aan de oude route van Coevorden naar Ruinen en Westerbork. Op de kaart van 1832 zien we een merkwaardige ligging van de bedrijfsgebouwen. De meest zuidelijk gelegen 5 boerderijen lijkt de oorspronkelijke Saksische kern te zijn. De ligging van de overige boerderijen, en dan vooral de westelijk van de weg gelegen gebouwen, geven de indruk van een landgoed/leengoed. Dat kan een gevolg zijn van de aanwezigheid van de motte in Gees, later vervangen door de borg oostelijk van Oosterhesselen aan het Drostendiep, de Klencke. Het strategisch belang van de route Coevorden—Ruinen zal vanaf het begin van de Frankische bezetting, na 804, de permanente aanwezigheid van een bewaker hebben vereist. Deze dienstman kan hier, in Oosterhesselen/Gees grond als leengoed hebben verkregen, waarop boerderijen zijn gebouwd, waarvan het aantal, door nazaten van de dienstmannen, is uitgebreid. De kapel/kerk ligt zodanig dat dan beide bevolkingsgroepen, Saksen en Franken, daar gebruik van kunnen maken. Deze constructie komt in meer Drentse dorpen voor.

Oosterhesselen

8 schuldmudden

Orvelte

5 schuldmudden

Orvelte 1832, een typisch Saksische nederzetting aan de rand van een stroomdal.

In oude oorkonden is niets te vinden over het ontstaan van Oudemolen. Bekend is dat er een watermolen bij het diep heeft gestaan, vermeld in 1579. Ook stonden er toen 2 panden die eigendom waren van de familie Homan uit Vries. Dat zou kunnen duiden op een leengoed van de Bisschop van Utrecht. In 1832 stonden er drie bedrijfsgebouwen en een korenmolen.

De eigenaren van die gebouwen kunt u vinden op His-

molen

OUDEMOLLEN 1832

